

Knjiga Ivana Krasteva: Lament nad Europom kakva više ne postoji

Autor: [Jaroslav Pecnik](#)

Objavljeno: 12. prosinac 2019. u 10:51

Upravo u vrijeme kada EU prolazi možda najozbiljniju krizu od svog osnutka, kada su uzdrmane temeljne vrijednosti na kojima počiva, kada unutar same europske zajednice naroda pojedine države sve jače i otvorenije krše norme koje su *conditio sine qua non* daljnjeg institucionalnog razvoja i udruživanja, pojavila se, zahvaljujući TIM pressu sjajna analiza vrsnog bugarskog politologa i kulturologa Ivana Krasteva »Što nakon Europe?« (u prijevodu s engleskog Višeslava Raosa), koja ukazuje na bit i ishodište eskalirajućih dezintegracijskih procesa, pri čemu je Brexit (zbog političke važnosti i ekonomske snage Velike Britanije) samo najvidljiviji fenomen unutar kojeg se krije niz sličnih sadržaja koji, više ili manje otvoreno, promoviraju lepezu euronezadovoljstva. Ona se »razvlači« od euroskepticizma do europesimizma i stvara opasnu mješavinu koja u velikoj mjeri ugrožava i čini upitnom budućnost i perspektivu EU-a. Osim toga, i između onih koji najsnažnije i neupitno zagovaraju daljnje integracijske procese, koji u tim poslovima imaju najveći utjecaj i značaj (kao što su Njemačka i Francuska), pojavljuju se »metodološke razlike« koje su s jedne strane rezultat konkurentskih borbi za primat unutar EU-a, a s druge strane programatskih odrednica koje na različite načine definiraju prioritete i putove u ostvarenju u biti zajedničkih ciljeva.

Migracije kao nova revolucija

Ivan Krastev (rođen 1965.), kao danas jedan od najznačajnijih europskih intelektualaca (predsjednik Centra za liberalne strategije u Sofiji, glavni urednik bugarskog izdanja časopisa Foreign Policy, član

Foto Heinrich-Böll-Stiftung

Međunarodnog instituta za strategijske studije u Londonu, kolumnist međunarodnog izdanja New York Timesa i autor brojnih studija i knjiga) tvrdi kako se EU nalazi pred redefiniranjem svoje nove uloge, ili je u protivnom neće biti. Ona mora pronaći odgovore na prijeteće dezintegracijske procese, odnosno na izbjegličku i migrantsku krizu (moramo razlikovati ove dvije kategorije koje se često i namjerno brkaju), koja svojim obimom ali i dramatičnim okolnostima pod kojima se odvija, prijeti budućnosti EU-a kakvog danas poznajemo. Migracije su, tvrdi Krastev, nova revolucija koja nam se odvija praktički pred nosom, a mi to ne želimo vidjeti. Ponašamo se ignorantски i uljuljkani u svoj svijet, ne želimo prepoznati probleme koji se sve brže umnožavaju i prijete kataklizmom, mnogima danas još uvijek teško prepoznatljivom, ali bez ikakve sumnje katastrofalnih razmjera.

Krastev nije nikakav katastrofičar koji sumnja u temeljne vrijednosti europskog zajedništva, ali je iznimno dobro upućen u sve probleme funkcioniranja Europske unije i njenih institucija, a da bi u svojim kritičkim analizama zaobišao suštinska pitanja na koja do danas nisu iznađeni zadovoljavajući odgovori, što naravno otvara prostore za brojne i široke političke manipulacije kojima se pojedini akteri unutar Unije sve efikasnije i efektivnije služe. U doba nove, velike seobe naroda, koju mi pomalo ograničeno nazivamo migracijama, demokracija kao danas najpoželjniji model društvenog ustroja (bez obzira na brojne nedostatke) sve više gubi na ugledu, broj njenih pristaša i zagovornika se rapidno smanjuje i ona je počela funkcionirati kao sredstvo isključivanja, a ne uključivanja. A to je nešto najgore što nam se moglo dogoditi i tako se vraćamo na staru, dobro poznatu maksimu velikog češkog filozofa i državnika Tomaša G. Masaryka koji nas je još početkom 20 stoljeća uvjeravao: ako u demokraciji ima problema, onda moramo rješavati probleme, a ne se lišavati demokracije i ne kriviti demokraciju za probleme. Naravno, pitanja migracija usko su vezana i za pitanja sigurnosti, ekonomskog razvoja (zastoja) EU-a u cjelini, ali i pitanja tko će podnijeti najveći teret strukturnih reformi unutar zajednice i tko će platiti »ceh« u slučaju (još) dubljih unutrašnjih poremećaja.

Novo viđenje aktualne krize

Brojne grupe različito profiliranih stručnih tijela, a između ostalog i vodećih ekonomskih stručnjaka iz Njemačke i Francuske, traže recepte kako uskladiti zahtjeve manje razvijenih zemalja EU-a za više solidarnosti razvijenih u podmirivanju zajedničkih troškova u funkcioniranju EU-a. U tom duhu aktualni francuski predsjednik Emmanuel Macron, degaulleovskih ambicija, pokušava od Njemačke preuzeti lidersku ulogu u Europi i u tom duhu ponudio je svoj neformalni projekt renesanse Europe, u kojem se ne govori samo u kojem bi se pravcu Europa trebala razvijati, kako (i da li?) proširivati, već se predlaže i platforma na kojoj bi se usvojili principi reverzibilnosti, to jest mogućnosti sankcioniranja država koje djelomice ili u cjelini

ne ispunjavaju (ili odbijaju prihvatiti) zadane kriterije. Prema Macronovom mišljenju, prihvaćanjem ovog (još uvijek neformalnog) dokumenta, EU bi se poslije mnoštva propuštenih prilika i godina pokazala i dokazala kako je u stanju paralelno se reformirati iznutra, ali i proširivati izvana. Ali, u biti sve ove fenomene Krastev veže uz tzv. revoluciju migracija, pa tako i postojeću borbu oko leaderskog trona između Francuske i Njemačke, jer po mišljenju mnogih EU kao najveći mirovni projekt koji je Europa ikada imala, trpi napade i iznutra i izvana i to upravo zbog nedostatka adekvatnog vodstva.

Sve se opet vraća na već otrcanu, ali u biti istinitu Kissingerovu pitalicu kojom je upozorio europske saveznike da moraju funkcionalnije urediti mehanizme odlučivanja: »Ako svijet hitno mora riješiti neki problem, tko je ta osoba u EU kojoj se obraća američki predsjednik, koja je to adresa s kojom se traže pregovori za preveniranje krize?« I upravo na ovom fonu knjiga Ivana Krasteva nudi novo viđenje i novo poimanje aktualne krize u Europi, jer kako kaže T. Snyder, »moramo razmisliti o njoj, jer jedina relevantna kontrola rizika od mogućeg raspada EU-a vidi se u prepoznavanju korijena tog rizika«; a po Krastevu to je izbjeglička kriza koja je dramatično izmijenila prirodu demokratske politike na nacionalnim razinama diljem Starog kontinenta. Naime, ono što se dešava u Europi nije jednostavna populistička pobuna (koja gubi svoj konzervativno-nacionalistički sadržaj i poprima izraženo reakcionarne oblike) protiv establišmenta, već masovna pobuna birača, građana protiv meritokratskih elita o čemu je nadahnuto pisao Robert Kagan.

Europa je, a to nikomu nije tajna, podijeljena na razvijeni Sjever i siromašni Jug, na lijevu i desnu političku opciju (ubrzano se javljaju i novi akteri), na zagovornike (kon)federalizma i njihove oponente, na one koji su neposredno, »svojom kožom«, svjedočili tegobnom raspadu komunizma i na one koji su to promatrali izvana, ali sve te razlike nikada nisu bile tako drastične, kao one koje su nastale širenjem migrantske krize, iako bi riječ revolucija, kako to tvrdi Krastev, bila daleko prikladnija. Migranti su svojom pojavom izazvali politički šok, moralnu paniku i doveli su do gubitka solidarnosti što je samo osnaži(va)lo predrasude i suštinski izmijenilo horizonte preobrazbe i perversno preoblikovalo optiku dosadašnje kohezije. Ono što je prije većina građana podržavala, što prije nije dovođila u sumnju, postalo je gotovo preko noći upitno; stari, nazovimo ga europski prosvjetiteljski kozmopolitizam na kojem se (iz)gradila ideja EU-a, danas se doživljava kao sigurnosna prijetnja i sve više prevladava »spoznaja« kako je nemoguće istodobno biti i »dobar Hrvat« (Mađar, Francuz i slično) i kozmopolit.

Krastev piše: »Izbjeglička kriza iz temelja je promijenila stanje stvari u Europi. Nije ju moguće objasniti samo priljevom izbjeglica ili ekonomskih migranata. To je, između ostalog i migracija argumenata, emocija, političkih identiteta i glasova. Izbjeglička kriza europski je 11. rujan«. Naime, iz perspektive 1989. godine

(annus mirabilis), kada je svijet slavio rušenje Berlinskog zida, Francis Fukuyama je oduševljeno nagovijestio kako su svi glavni ideološki sukobi razriješeni, kako je povijest iznjedrila pobjednika (liberalnu demokraciju) i utoliko je povijest završila. Međutim, potpuno je previdio kako se spoj liberalizma i nacionalizma kojim se (s)rušio komunizam vrlo brzo pokazao kao tragična greška koja danas slavi svoj trijumf prijetećim danse macabrom.

Eksplozija bijesa

EU, kao velika nada čovječanstva, pokazuje veliki zamor i zastoj u pravcu razvoja demokratskog i tolerantnog društva. Izbjeglička kriza, prije svih ona, ali i druge krize (gospodarska, integracijska, moralna...) primoravaju suvremeni svijet na propitivanje svega i to doslovno od vrha do dna. Ono što migracijsku krizu čini radikalnom, piše Krastev, nije to što nam daje drukčije odgovore na pitanja postavljena 1989. godine, već što je posvema izmijenila i sama pitanja. A o migracijama Fukuyama nije napisao ni slova i umjesto ideja za koje je mislio da su pokretači napretka u budućnosti, milijuni nesretnih ljudi koji danas (i)legalno stižu u EU, ključni su faktor koji će oblikovati europsku povijest 21. stoljeća. Krastev konstatira: »Migranti su agenti povijesti koji će odrediti sudbinu europskog liberalizma«. I stoga će nas migracijska kriza sve više i brže primoravati ne samo da drukčije zamislimo povijest, već i da reinterpretiramo prošlost. Američki politolog Kenneth Jowit (sveučilište Berkeley) je, suprotno većini intelektualaca koji su s optimizmom gledali na perspektivu svijeta svršetkom »hladnog rata«, oštro upozoravao kako »kraj hladnog rata nije vrijeme trijumfa, već signalizira nastupanje kriza i trauma koje će nas (u)voditi u novi svjetski nered«. Europa nije paradigma slobodnog liberalnog ustroja, već epicentar »novog svjetskog nereda«. Dakle, Jowit je dalekovidno upozoravao na »eksploziju bijesa« koja će se razviti iz vapijuće gospodarski i politički podijeljenog svijeta prepunog nejednakosti, što se neće smanjivati. Upravo suprotno. A pokretačka snaga tog bijesa bit će »politički šok« koji će izazvati nekontrolirani priljev izbjeglica, a pobuna protiv licemjernih elita iz temelja će preobraziti politički pejzaž Europe. U tom duhu Krastev nastavlja i dodaje: »Molotovljev koktel nostalgije i fatalizma koji su zapalili novi populist, prožima Europu okovanu strahom«.

Migracijska kriza suočava liberalizam s proturječnošću koja je u središtu njegove filozofije; u danas umreženom svijetu migracije su nova revolucija masa 21. stoljeća. Ta se revolucija ne nadahnjuje »ideološki obojenom slikom svijetle budućnosti«, već slikama života bogatog Sjevera i Zapada. Za sve prezrene ovog svijeta (»damnes de la terre«), a oni čine ogromnu većinu čovječanstva, promjena znači promjenu mjesta boravka, znači bijeg iz siromaštva, pri čemu se ne biraju sredstva kako bi se ljudi dokopali tog boljeg života. I tko ih onda može optužiti da čine nešto nečasno, neregularno ili ilegalno, jer kod njih se ne radi o tomu

ČITATE KOMENTIRATE SVIĐA VAM SE

24 sata

7 dana

Ako ste kupili ovu salamu u Lidlu, oprez. Povlače je s tržišta

"Treba javiti Nijemcima da je pozdrav Heil Hitler sasvim OK. Hrvatskoj nije sporno veličanje fašizma"

Trump preporučio Greti Thunberg da se "opusti" i ode u kino. Njen odgovor je sjajan

MOMO RASPOPOVIĆ Riječki bek o klubu, gradu, Rožmanu, najgorem/najboljem u 2019. i željama za 2020.

DONESENA ODLUKA Kreće modernizacija riječke rafinerije teška čak 4 milijarde kuna!

hoće li živjeti manje ili više dobro (loše), već hoće li uopće preživjeti. Svijet se više ne mijenja u mjestu rođenja, već promjenom sredine i definitivnim napuštanjem prebivališta.

Sablasi populizma

Raymond Aron je bio potpuno u pravu kada je svojedobno napisao: »Čovječanstvo kreće prema ujedinjenju, ali nejednakost među narodima poprima onaj značaj koji je nekada imala nejednakost među klasama«.

Ključni utjecaj izbjegličke krize na europsku politiku ogleda se u takozvanoj moralnoj panici koja izaziva osjećaj da su »stvari izmakle kontroli«. Uz to, kod građana EU-a, osim straha od (i)migranata, sve više jača tjeskoba od invazije robotike, tehnološke distopije koja će dodatno sužavati perspektive ljudskog rada i time samo dodatno produbljivati već postojeću krizu. Migracije su, tvrdi Krastev, renacionalizacija politike i tako oživljavaju i jačaju stare podjele na Istok i Zapad, ako su uopće ikada i bile prevladane. A to budi velike strahove od raspada EU-a i naravno javlja se niz procesa koji samo dodatno pojačavaju spomenute tendencije: deficit sućuti s ugroženima, demokracija se pretvara u demonokraciju ili dekoraciju; gubitak solidarnosti je sve očitiji, a sablast populizma sve više jača i izbjeglička kriza je jasno pokazala kako istok Europe kozmopolitizam na kojem je sazdan EU doživljava kao prijatnu. Naravno, slične procese možemo uočiti i u zapadnom dijelu Europe, ali oni su ipak nešto drugačijeg karaktera. EU kakvog smo poznavali, piše Krastev, više ne postoji i veliko je pitanje hoće li preživjeti krizu u sadašnjim granicama. Dakle, dezintegracija je izgledna opcija, ali ono što usprkos svemu povećava vjerojatnost opstanka EU-a jest duh (zdravog) kompromisa. To će biti »demonstracija njegove sposobnosti« da preživi i glavni test na kojem se prolazi ili pada. U tom duhu, svoju sjajnu knjigu Krastev zaključuje riječima: »Opstanak je pomalo poput pisanja pjesme: čak ni pjesnik do samog kraja ne zna kako će ona završiti«.

I što reći na kraju; čini se kako je najbolje to prepustiti Janu Werneru Mülleru (autoru knjige »Što je populizam?«, koju je također izdao TIM press i o kojoj smo pisali na stranicama ovih novina), koji je sažeo sukus studije Ivana Krasteva riječima: »Psihološki pronicljiva, moralno duboka i na trenutke čak poetična, ova knjiga je nezaobilazno štivo za shvaćanje sudbine Europe u 21. stoljeću. Krastev je Tocqueville našeg vremena: on otkriva unutrašnju dinamiku političkih zbivanja i pruža mudar savjet o tomu kako da sačuvamo demokraciju i u teškim okolnostima«.

Novi list pratite putem aplikacija za **Android**, **iPhone/iPad** ili **Windows Phone**.

Preminuo bivši guverner HNB-a Željko Rohatinski

U hotelu Navis na Preluci održano završno druženje Orijenta 1919: Na Krimeji je dozvoljeno sanjati prvoligaške snove

[Pretraži članke](#)

